

Види праці дошкільників

Визначені у Базовому компоненті дошкільної освіти орієнтири формування предметно-практичної компетенції досягаються планомірним розв'язанням тих освітніх завдань щодо розвитку, виховання, навчання дітей і того змістового наповнення їхньої праці, які окреслені чинними програмами. Насамперед, важливо вчасно й систематично залучати вихованців до таких **видів праці**, як-от:

- самообслуговування;
- господарсько-побутова праця;
- праця в природі;
- ручна (художня) праця.

Самообслуговування — це діяльність, спрямована на задоволення повсякденних особистих життєвих потреб, пов'язаних з необхідністю догляду за тілом, одягом, взуттям тощо (*умивання, зачісування волосся, одягання, прибирання ліжка тощо*). У процесі самообслуговування діти **активно засвоюють** необхідні навички, знання про власне тіло, предмети особистої гігієни, організацію гігієнічних процедур, **набувають практичного досвіду** самостійності. Щоденно виконуючи елементарні завдання із самообслуговування, дошкільники привчаються до систематичної праці й починають розуміти, що всі (дорослі і діти) мають певні обов'язки, виконання яких не слід перекладати на інших.

Елементами самообслуговування діти **починають оволодівати з раннього віку**, намагаючись самостійно вмитися, одягтися, поїсти та ін. Спочатку дії дітей досить обмежені, невпевнені, не завжди вдалі. Однак, якщо дорослі терпляче, послідовно і регулярно привчають дітей обслуговувати себе, використовують при цьому ігрові прийоми, показ і пояснення правильних способів дій, допомогу, спільне з дитиною виконання, постійні заохочення і вправління у практичній діяльності, то згодом малюки оволодівають навичками самообслуговування.

Із віком складність дій дітей зростає, як і вимоги до якості їх виконання (точності, повноти, охайності, швидкості, самостійності). За дітьми поступово закріплюють обов'язки із самообслуговування, які дають їм можливість відчувати своє дорослішання, сприяють виробленню необхідної для майбутнього шкільного життя звички до трудового зусилля, підвищують відповідальність. Педагог не тільки пояснює, показує, радить, як раціонально виконати завдання, а й стимулює дітей до самостійного розв'язання поставлених завдань. Важливо звертати увагу дошкільників на кінцевий результат роботи, своєчасність і якість її виконання для того, щоб вони усвідомлювали її необхідність не лише для себе, а й для оточення.

Хтось із дітей довго одягається — скорочується час для прогулянки, ігор всієї групи, не прибрали іграшки — немає вільного простору, неохайно в кімнаті — її важко прибирати.

Досягнення дитини в самообслуговуванні важливо підтримувати і схвалювати.

Господарсько-побутова праця спрямована на дотримання чистоти і

порядку в приміщенні, на ділянці, **допомогу дорослим під час організації побутових процесів**. Вона пронизує повсякденне життя дітей у дошкільному закладі й удома, забезпечує необхідний комфорт, хоча її результати не такі помітні, як в інших видах практичної діяльності. Господарсько-побутова праця сприяє вихованню в дітей бережливого, заощадливого ставлення до речей, прагнення їх раціонально використовувати, уміння помічати безлад і готовність його усувати.

Молодші дошкільники засвоюють початкові уявлення про господарсько-побутову працю дорослих удома і в дошкільному закладі, зокрема про:

- миття посуду, підлоги;
- витирання пилу;
- приготування їжі;
- зміну постільної білизни;
- прання, прасування.

Вони охоче допомагають дорослим у цих справах, виконуючи елементарні трудові завдання, при цьому нерідко захоплюються процесом і перетворюють працю на гру, а під час ігрової діяльності активно наслідують дії дорослих у побутовій праці.

Старші дошкільники, прагнучи до самостійності й активності, демонструють більше впевненості у своїх силах не лише при самообслуговуванні. Вони готові включатися на рівні з дорослими у нескладну господарсько-побутову працю, як от:

- сервірування столу;
- складання і миття іграшок, чайного посуду;
- прання лялькового одягу, дрібних дитячих речей;
- підмітання;
- чищення килимка пилососом тощо.

Завдання дорослого — **навчити дітей:**

- *виконувати трудові процеси цілісно* — від осмислення мети до одержання результату та прибирання робочого місця;
- *оволодівати способами* виконання трудових дій і запобігання травматизму;
- *самостійно контролювати* якість роботи.

Саме цілісне освоєння трудового процесу дасть змогу дитині стати дієвим суб'єктом посиленої для неї діяльності, відчутти свою умілість, самоствердитись

Праця в природі передбачає трудову діяльність з об'єктами природи на городі, у квітнику, в садку, куточку живої природи, як-от:

- догляд за рослинами і тваринами;
- обробіток ґрунту;
- прибирання земельної ділянки тощо.

Це продуктивна праця, її **кінцева мета конкретна і зрозуміла** — виростити овочі, квіти, ягоди, підгодувати пташок тощо. Хоча така мета й доступна дошкільникам, проте вона віддалена в часі й потребує від дітей довготривалих фізичних, вольових, розумових зусиль, послідовної, копіткої

роботи, постійного контролю, відповідальності за інше життя.

Забудеш погодувати акваріумних рибок — можуть померти, не поллеш квіти — зав'януть, не будеш систематично доглядати за городом (прополювати, поливати, підгортати й рихлити ґрунт) — не отримаєш врожай тощо.

Як бачимо, праця в природі створює сприятливі умови для емоційно-ціннісного, соціально-морального, пізнавального розвитку дітей, збагачує рухову сферу, а праця, організована на свіжому повітрі, загартовує організм, зміцнює нервову систему.

Упродовж дошкільного віку вихователь поступово залучає дітей до праці в природі. **Молодші дошкільники** вже здатні виконувати нескладні трудові дії (*збирати осіннє листя на ділянці, протирати листя кімнатних рослин, поливати вазони, годувати птахів тощо*). Із часом, наслідуючи дії дорослих, діти набувають уміння діяти самостійніше й **у старшому дошкільному віці**, здатні виконувати складніші види роботи (*висівати насіння овочів, декоративних квітів, саджати коренеплоди тощо*).

Ручна (художня) праця — цікавий вид праці, пов'язаний з виготовленням виробів з різноманітних матеріалів (*паперу, картону, тканини, природного і покидькового матеріалу тощо*). Під час ручної (художньої) праці використовують різні техніки роботи з матеріалами, беручи за основу сучасне і народне декоративно-прикладне мистецтво.

Цей вид праці має особливе значення для морального і креативного розвитку дітей. Адже виготовлення різних виробів, зокрема і виробів декоративно-прикладного мистецтва, дає дітям змогу проявляти винахідливість, кмітливість, фантазію, розвивати конструкторські та художні здібності. Крім того, виготовляючи прикраси для приміщень чи майданчика, подарунки для інших дітей чи дорослих (*іграшки-саморобки, сувеніри, ялинкові прикраси, закладки для книг, вітальні листівки, вишиті серветки тощо*), діти привчаються виявляти емпатію, доброзичливість, безкорисливість у стосунках із соціумом, отримувати задоволення від рукотворної краси, бажання зробити приємне знайомим і незнайомим людям.

Оскільки **ручна (художня) праця потребує від виконавця** достатніх умінь і навичок роботи з деякими інструментами, технічними приладами і пристроями, певних знань про властивості матеріалів, належного рівня довільної уваги, пам'яті, мислення, уяви, розвитку фізичних і вольових якостей, цей вид праці **посідає повноцінне місце у житті старших дошкільників**, а у роботі з молодшими застосовується фрагментарно, зважаючи на обмежений діапазон можливостей дітей.

Особливості організації дитячої праці та її оцінювання

Отже, організовуючи трудову діяльність вихованців, педагог має враховувати їхні інтереси, уподобання, здібності, індивідуальні можливості. Це не означає, що дитяча праця є аналогом розваг. Дитина має докласти фізичних, інтелектуальних, моральних, емоційних, вольових зусиль, щоб виконати завдання. Відповідність природі дитини, її станам і настроям, адекватна індивідуальна й колективна мотивація стимулюють дошкільників до праці, дають їм змогу відчути задоволення від трудового процесу і від досягнення

мети. Без цього трудові доручення, чергування, колективна праця стають сумною повинністю.

Слід пам'ятати: отриманий **результат не завжди є показником трудових зусиль дошкільника**. Буває, що дитиною докладено максимум старанності, сумління, але якість виконаної роботи, на погляд дорослого, незадовільна. Неприпустимо в такому разі оцінювати результат як негативний. Необхідно підтримати дитину, висловити віру в її можливості, дати відчуття, що її праця потрібна. Для формування позитивного ставлення до трудової діяльності **важливо спиратися на власну ініціативу дошкільників**, яку слід не лише виявляти і підтримувати, а й заохочувати. Слід відмовитися від жорсткої регламентації, авторитарності, створюючи атмосферу доброзичливості, взаємодопомоги, творчого пошуку.

Систематичне залучення дітей дошкільного віку до різних видів і форм організації посильної праці у відповідних віку межах їхньої предметно-практичної діяльності сприяє створенню у них «враження серйозної праці, без якої життя людини не може бути ні гідним, ні щасливим», як зазначав Костянтин Ушинський.